Din comuna Prăvăleni, jud. Hunedoara: *puị d'ĕ maḑîne* (849; pentru boabe de fasole). Dın com. Certeje (lângă Câmpenı): *lucîạfănu*, pl. *lucęfen*ı (1225; pentru «luceafăr»). Rostirea «luceafăn», cu *n* în loc de *r* este mult mai răspândită. De sigur că harta aceasta în ALR.-ului va putea contribui la stabilirea ariei vechi a rotacismului. Deocamdată semnalez rostirea «luceafăn» din următoarele sate din Maramureș: Ieud, Pătrova, Borșa (în cătunul Gura Fântânıı) și Budești.

c) cu *n* sau *r* în silabele vecine: *d'ărmăros*u (878; viermănos despre măr); *ginịápăru*, pl. *ginępeń* (1947, jneapăn); *furinĝiri* (683, funingine); *ginĝirịa* (art.), cu pl. *ginĝir*ı (86, gingie); *lindiră*, pl. *lindıri* (1203, lindină); *rîndurică*, pl. *rînduriẹle* (1017); *pecinĝiri* (1654, pecingine); *seninu*, la întreb. 1233, dar la întreb. 1233: *sărinu; i nuĕrecu tari* (1316, e întunerec tare, răspuns la «umblu prin întunerec»), dintr'o formă «nturerec > nurerec > *nuĕrec*, cu *e* nazal; *laturăịĕ*, dar pl. *latunoị* (1851, pt. lătunoi), dintr'o formă «lătunoańe». Din Prăvaleni: *d'ăurảịĕ* (1028, pt. gheunoae). Tot dın Arieșeni: *ırmă*, pl. *irim* (122); *vińili irmi*. Forma *irmă* se întâlnește până în regiunea de șes a Bıhorului (lângă Salonta) și e interesant faptul că la om se zice *inimă*, însă *irmă*, pentru «inıma lemnului».

Din exemplele menționate rezultă:

Fenomenul rotacismului își trăește ultimele zile. Alternanța, în conjugare, între formele rotacizate și nerotacizate, dovedește că dıspariția fenomenului se întâmplă subt ochıi noștri. Cazurile de falsă regresiune ne arată cât de departe poate merge tendința de înlocuire a fenomenului, pe care, întrebuințându-l, ești expus râsului tuturor satelor vecine, ce l-au pierdut tot prin acest proces. Când nu putea să-și concentreze atenția, la fiecare pas, în rostirea subiectului apăreau formele cu rotacism. Exemplele din categoria a treia s'au păstrat, în această regiune, *numai* datorită acțiunii unui *n* sau *r* precedent sau următor.

SEVER POP

2. În texte vechi din Moldova

În cele trei volume de documente moldovenești de dınainte și dın vremea lui Ștefan cel Mare, publicate de M. Costăchescu, (Iași, vol. I, 1931, vol. II, 1932, vol. III, 1933), se găsesc următoarele cazuri, până acum necunoscute, de rotacism pentru Moldova, în secolul al XV-lea:

BDD-A14819 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:12 UTC)

Jamiri (= Geamiri) [жамиρи], a 1472 (III, 20, p. 77, 79, 81), sat în j. Iași, astăzi *Zahorna.*

Jireapă(n) (= jineapăn) [жиρѣпъ(н)] și **Jirapa(n)** [жиρапа(н)], a. 1410 (I, 26, p. 75, 76), nume de munte în Bucovina, j. Câmpulung;

Lumiriani [лумиρжни], a. 1435 (I, 132, p. 403, 406), sat în j. Putna, astăzi *Lumine;*

Masteacâru(l) [мастѣкыρѕ(л)], a. 1455 (II, 148, p. 553, 557), sat în j. Neamț, astăzi *Măstacănul;*

Nebureşti [неbѕреци], a. 1448 (II, 98, p. 342, 351), tot sat, pe care n'am putut însă să-l identificăm nici C. nici eu. Celelalte sate din document sunt în județele Neamț, Roman, Tecuci și Tutova. În unul din aceste județe a trebuit, deci, să fie și *Nebureștii.*

Dintre cazurile de mai nainte cunoscute, o formă **Fântireale** [фынтиρѣле], sat, se atestă în j. Tutova, într'un document din a. 1439 (II, 17, p. 52, 58, 59), dată care e cu 14 ani anterioară celei atestate, mai întâi, de Hasdeu în j. Neamț, într'un document din 8 Decemvrie 1453 (*Cuv. d. bătr.* II, 14) și pe care document C. îl dă cu data de 8 Decemvrie 1454 (6962)! (II, 139, p. 516). Acest nume, **Fântâreali** [фынтыρѣли] din j. Neamț, dimpreună cu acel **Barbu Geamâru** sau, mai probabil, **Barbă Giamîră** [барбъ ѵамыρъ] (II, 139, p. 516), din același document, dela 1453, se mai atestă și într'un document din 1446 (II, 71, p 251, 257), cu 7 ani mai vechiu, prin urmare, decât cel din 1453. În loc de **Geamîră** avem de data aceasta **Jamiră** [(б)аρбъ жамыρъ], transcris de Costăchescu **Barbă geamâră** *(ib. ibid.)* [1]).

Adăugate acestea la celelalte numiri din Moldova, cu rotacism: *Sihla Giamirina*, în j Bacău, a. 1491 (I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, I, 241, p. 473), *Bodea Rumărula*, în j Fălciu, a. 1489 (I. Bogdan, *o. c.*, I, 198, p. 374), *Căpăţăroasi*, în j Fălciu sau Basarabia, a. 1503 (I. Bogdan, *o. c.*, II, 113, p. 228, 229), *Jemereștii*, în j. Neamț, a. 1470 (I. Bogdan, *o. c* , I, 85, p. 145), *Sima Rujiră*, în j. Orhei, a 1495 (I. Bogdan *o. c.*, II, 35, p. 71), *Fântăreanul*, (la Hârlău), în j. Botoșani, a. 1522 (N. Iorga *SD.* XVI, 157), *Frăsıra* (= Frăsina, n. de f.), în j. Orhei, a. 1525 (P. S. Visarion Puiu, Const. Tomescu,

[1]) Probabil și *Ioan Micurna* (I Bogdan, *o c.* I, p. 430—31) trebue citit *Minciura* = minciună

BDD-A14819 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:12 UTC)

Ştefan Berechet, Ştefan Ciobanu, *Documente din Basarabia*, p. 52), *Ion Margire*, în j. Vaslui, a. 1528 (G. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, I, p. 205), *Galbir*, în j. Huşi, a. 1546 (S. Puşcariu, *Zur Rekonstruktion des Urrumänischen*, p. 41), etc, şi ţinând seamă că în unele părţi ale Moldovei şi Bucovinei, cu deosebire însă în Basarabia, se găsesc şi azi, în graiul de toate zilele, forme cu rotacism, ca spre ex.: *fă rapoi*, în Fălticeni şi împrejurimi, *nea rapoi*, în Bălăceana, j. Suceava (cf. S. Puşcariu, *ib. ibid.)*, *bire*, în Vutcani, j. Fălciu (cf. N. C. Bejenaru, *Arhiva* XXXI, p. 287), *ghire*, *mai 'rainte*, *mai 'rapoi*, în Coşcodeni, j. Bălţi (cf. Th. Holban, *Arhiva* XXXV, p. 292), *înrainte*, *mînră* (cu conservarea nazalităţii), în Cornova, j. Orhei (cf. D. Şandru, *Bulletin Linguistique* I, p. 93), *pâră*, formă generală în Moldova şi Basarabia pentru «până», se poate, cred, conchide (cf. S. Puşcariu, *DR.* IV, p. 1377 şi Al. Procopovici, *ib.*, p. 1175, 1176) că rotacismul, odinioară, era extins aproape în întreagă Moldova [1]).

DIMITRIE MACREA

3. O urmă indirectă?

Pe la Braşov e obiceiul, mai ales între copii, să se «ureze» celui ce strănută cu cuvintele «nasu'n cur pân' la Crăciun», urmând apoi «şi pân' la Bobotează din cur să nu mai iasă». C. Daicovici

[1]) O urmă a rotacismului în Moldova a arătat G Giuglea (*DR* III, 562 ş. u.)· în *rălă* în locul literarului *rână*, *l* se explică foarte probabil printr'o disimilare faţă de *r* precedent într'o formă rotacizată **râră*. Acelaşi pare a fi cazul formei *mătrăgulă*, atestată de S. Pop (cf DR. VI, p. 393), unde de asemenea *l* s'ar explica mai uşor prin disimilare dintr'o formă **mătrăgură* decât din forma cu *n*. (Cf. însă şi ung. *nadradulya*, şi cf sl o formă rom. *năddrăgulă*, Brandza, *Flora*, 343 Pentru origine cf N. Jokl *Altmaked.-Grich - Alb*, 46—52 şi DR. IV, 1367). Din Munţii Apuseni mai citează Pop forma *mazăne* pentru *mazăre* (ib.). S. Puşcariu a explicat în *Dicţ Acad.*, cuvântul *firetic*, din *phreneticus*, devenit **frenetic*, apoi, cu rotacism, **freretic*, de unde, prin disimilarea totală a primului *r* (şi prin apropiere de *fire*), *firetic* (cf. id. şi *DR.* IV, p 1377).

Cred că o urmă indirectă a rotacismului din Moldova putem considera şi forma *fănă* pentru *fără*, atestată de către N. C. Bejenaru în Vutcani, j. Fălciu (cf. *Arhiva* XXXI, p. 287), care foarte probabil nu este altceva decât o falsă regresiune întâmplată în epoca derotacizării În niciun caz, pentru Moldova, această formă nu poate fi explicată ca o analogie după *până*, în Moldova forma generală pentru *până* fiind tocmai *pâră* (vezi mai sus).

BDD-A14819 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:12 UTC)